

Objektivitet och vänstervridning – när professor Westerståhl skulle mäta Sveriges Radios nyheter och ville begränsa journalisternas yttrandefrihet

Elin Gardeström*

Historien går igen och än en gång riktas kritik mot att mediernas bevakning skulle vara partisk och vänstervriden. I särskilt fokus för sådana anklagelser är *Sveriges Radio* och *Sveriges Television*, eftersom de som statligt finansierade och reglerade bolag i allmänhetens tjänst är ålagda att bedriva en saklig och opartisk nyhetsbevakning.

Public service har för närvarande hård motvind i många europeiska länder. Politiska krafter vill hårdbanta bolagen. I Ungern och Polen beskärs deras oberoende ställning. I Storbritannien har Boris Johnson

* Elin Gardeström är docent i journalistik vid Södertörns högskola. Artikeln är skriven inom ett forskningsprojekt med stöd av Axel och Margaret Ax:son Johnsons stiftelse för allmännyttiga ändamål.

en konflikt med *BBC* och vill skära ner företagets budget och begränsa nyhetsbevakningen (Küchler 2020). Det politiska klimatet är inte gynnsamt för nyhetsbevakning i allmänhetens tjänst, som en gång tillkom för att försäkra medborgarna om en riktig information om samhällshändelser, fri från propaganda. I dagens sociala medielandskap finns en uppsjö av åsikter och mer eller mindre underbyggd information med andra konkurrerande verklighetsbeskrivningar. I Sverige kritiserar public service för att ha en åsiktsdriven bevakning (Johansson 2019; Reimers 2019). Termen ”vänstervriden” är återkommande i retoriken och de främsta kritikerna är Sverigedemokrater som anser sig alltför negativt beskrivna, särskilt under valrörelsen 2018. Partiet föreslår bland annat att ett vetenskapligt råd tillsätts som ska understödja granskningsnämnden för att tillse att bevakningen är opartisk och saklig (Emilsson m.fl. 2019).

Det är här historien går igen. Just när jag läser Sverigedemokraternas propåer är jag mitt i ett forskningsprojekt om när en vetenskaplig expert, professor **Jörgen Westerståhl**, åren 1968–1976 fick i uppdrag att undersöka om *Sveriges Radios* bevakning var opartisk och saklig (*Sveriges Radio* var då ett bolag som också innefattade televisionen). Liksom i vår samtid initierades granskningen av politiker och debattörer som ansåg att bevakningen var partisk och vänstervriden. Westerståhls uppdrag var ett komplement till dåvarande radionämnden, som enbart bedömde enskilda inslag i efterhand, efter en anmälan. Uppdragen kom att omfatta att kvantitativt undersöka bevakningen av Vietnamkriget 1968, valrörelsen 1968,

LKAB-konflikten 1969–70 och krisen i Portugal 1975. Det politiska landskapet var inte heller då lättnavigerat för en nyhetsbevakning i allmänhetens tjänst. Medielandskapet var expansivt med många unga nyutbildade journalister som var präglade av tidens radikalism. Synen på nyhetsjournalistik förändrades, från ett speglande, redovisande ideal till en aktiv granskande journalistik. Journalistiken skulle vara en självständig kraft i samhället (Gardeström 2011, s. 245; Djerf-Pierre & Weibull 2001, s. 240). (Se också t ex Elin Gardeströms andra kapitel i denna skrift och Bengt Johanssons om objektivitet och journalistik.)

Vad som är likt då som nu är drömmen om att kunna mäta vad som är sakligt och opartiskt, vad som är sant, balanserat, neutralt, objektivt, eller vad man nu kallar det. Problemen är två: Vem eller vad ska avgöra vad som är opartiskt och sakligt och hur ska detta undersökas? I följande text gör jag nedslag i två undersökningar, ledda av professor Jörgen Westerståhl, om sakligheten och opartiskheten i *Sveriges Radios* rapportering av valrörelsen 1968 samt LKAB-konflikten 1968–69. Hur gjorde han för att undersöka detta? Och vad mättes? Jag skisserar kort den debatt som sedan följde och avslutar med att diskutera varför begreppet objektiv kom att användas i sammanhanget. Syftet är att undersöka om vi har något att lära för framtiden när krav om att undersöka public service återigen har dykt upp.

Valrörelsen 1968

Efter valförlusten valnatten 1968 uttalade högerledaren **Yngve Holmberg** att den sittande socialdemokratiska

regeringen hade haft ett oförtjänt stöd av massmedierna, ”framförallt av radio och Tv” som han ansåg ensidigt hade stött regeringen samtidigt som hans eget parti hade fått en negativ mediebevakning (Holmberg 1969). Radiochefen **Olof Rydbeck** beslöt att låta statsvetenskapliga institutionen i Göteborg undersöka om reglerna om saklighet och opartiskhet hade följts i valbevakningen. Det var de enda direktiv som gavs. Westerståhl utvecklade utifrån direktivet en undersökningsplan som utgick från att mäta fyra faktorer: sanning, relevans, balans och neutral presentation, varav ”sanning” omedelbart ströks. Westerståhl menade att det inte var lämpligt att undersöka sanningskravet i ”politisk propaganda” som framförs av olika parter i en valrörelse, utan det var en del av deras åsiktsbildning (Westerståhl 1972, s. 82). De återstående tre kraven på relevans, balans och neutral presentation bröt forskarna ned till mindre del-faktorer som de ansåg att de kunde mäta.

Undersökningen gjordes snabbt av ett team av statsvetare under ledning av Westerståhl och redan i april året därpå presenterades resultatet. Man hade undersökt vilket medieutrymme som de olika partierna gavs, om presentationen var positiv eller negativ och i vilken grad partierna fick ut sina politiska budskap. Ett antal dagstidningar ingick i undersökningen för att göra en jämförelse möjlig, till exempel för att kunna jämföra relevansen i urvalet av vilka politiska frågor som togs upp i nyhetsflödet. Undersökningen kom i stort att fria *Sveriges Radio* – att reglerna om saklighet och opartiskhet hade följts. Det fanns ingen tendens att något parti hade vare sig gynnats eller missgynnats i bevakningen (Westerståhl 1972, s. 103). De avvikelser som

Westerståhl fann kunde mestadels förklaras med den journalistiska yrkespraktikens rutiner och nyhetsvärdering, men *Sveriges Radio* stack ut i en aspekt. Jämfört med tidningarnas bevakning hade *Sveriges Radio* en tydligare styrning av vilka ämnesområden politikerna fick uttala sig om, till exempel var utrikespolitik dominerande som ämne då invasionen av Tjeckoslovakien inträffade under valrörelsen. Partierna hade en större möjlighet att föra ut sina politiska budskap i respektive partitidningar, vilket Westerståhl inte hade några synpunkter på eftersom partipressen sammantaget gav en mångfald. Däremot ifrågasatte studien om vanlig nyhetsvärdering skulle gälla vid valbevakningen, eftersom *Sveriges Radio* med sin monopolställning därmed styrde den bild av valet allmänheten fick och vilka frågor som var viktigast: ”Resultatet blir nämligen att SR endast ofullständigt kommer att spegla valrörelsen” (Westerståhl 1972, s. 104).

Kommentaren är intressant och visar på dilemmat mellan en parlamentarisk demokrati och en självständigt granskande journalistkår – är det de politiska partierna som gemensamt ska sätta agendan för valets viktigaste frågor eller är det journalisterna? I undersökningen är det en tredje part, en vetenskaplig expert, som dömer i frågan till parlamentarismen fördel och menar att medierna enbart ska spegla valrörelsen, vilket indirekt är en kritik mot den aktiva journalistik som började växa fram. Det kan vara värt att lägga kommentaren på minnet, eftersom Westerståhl under de kommande åren kom att få kritik för att ha en egen agenda i sina undersökningar och att han som bedömare var ideologisk (Thurén 1997).

Denna kvantitativa undersökning gjordes för mer än 50 år sen, utan datorer, under kort tid och med flera ambitiösa delundersökningar. För att undersöka tendenser i programmen användes bildanalys och studenter på institutionen i Göteborg fick delta i en form av konstruerad publikundersökning. Även tendenser i *SR*-journalisternas intervjufrågor undersöktes, det vill säga vilka former av kommentarer och styrning som låg inbäddade i journalisternas frågor. Man jämförde i vilken utsträckning partierna fick ”snälla frågor” eller neutrala frågor som gav dem frihet att uttrycka sina politiska budskap, med när partierna fick mer negativa frågor som ifrågasatte partiernas budskap. En snäll fråga är enligt studien: ”Vad vill ni göra åt bostadsbristen?”. En neutral fråga som innehåller ett visst mått av styrning är: ”När räknar ni att Ert förslag i bostadsfrågan skall vara i hamn?”. Ett exempel på en negativt formulerad styrande fråga som innehåller kritik är: ”Tyder inte de senaste uppgifterna om var bostadsbristen är störst på att Era förslag på det här området är orealistiska?” (Westerståhl 1972, s. 98–99). I sina slutsatser skriver Westerståhl att intervjufrågorna i anmärkningsvärd grad innehåller kommenterande delar, vilket han menar är ett brott mot en neutral presentation. Även om dessa typer av frågor ställs av journalistiska skäl för att belysa olika ämnen, menar han att de är ett avsteg från en neutral presentation och är ett ”påtagligt problem” (s. 104).

Gruvstrejken 1969–70

En vild strejk utbröt vid LKAB:s gruva i Svappavaara 9 december 1969, som spred sig och kom att omfatta

5 000 strejkande. Konflikten försvårades av att de fackliga organisationerna inte hade sanktionerat den. LO:s ordförande **Arne Geijer** tog offentligt avstånd mot den vilda strejken (Rock 1969). Det var en trepartskonflikt mellan strejkande arbetare, fackföreningen och en statlig arbetsgivare. Nyhetsrapporteringen var mycket omfattande och under de två första veckorna var det främst en av parterna, den nybildade strejkkommittén, som var öppna mot media, vilket föranledde att de strejkandes perspektiv fick stort genomslag (Dahlström 1971). Konflikten sammanföll med att TV2 startade i december, med det egna nyhetsprogrammet *Rapport*.

Inom *Sveriges Radios* ledning fanns en oro över att bevakningen påverkade händelseförloppet och redan under strejken beslöt styrelsen att låta den statsvetenskapliga institutionen i Göteborg undersöka bevakningens omfattning, inriktning, saklighet och opartiskhet. Här hade uppdraget vidgats till att gälla omfattningen, då det kom rapporter om att *Sveriges Radio* hade över 30 journalister på plats (Rydbeck 1969). Den nytillkomna kanalen TV2 var i skottgluggen och fick kritik internt, bland annat för att ha anlitat författarinnan **Sara Lidman** som frilansreporter, men hon skildes från uppdraget efter att ha hållit tal på ett strejkmöte (Djerf-Pierre & Weibull 2001, s. 239). Statsvetenskapliga institutionen fick även ett uppdrag från Arbetarrörelsens arkiv att undersöka pressbevakningen av LKAB-konflikten, vilket resulterade i att de två undersökningarna slogs samman. En jämförelse blev möjlig mellan tidningarnas och *Sveriges Radios* bevakning, huruvida de politiska åsikterna på de olika

redaktionerna färgade av sig i rapporteringen. Westerståhl formulerar uppdraget som: ”Den centrala frågeställningen för undersökningen blir alltså, om det kan spåras en bristande balans i nyhetsförmedlingen som kan föras tillbaka på vederbörande nyhetsmedium (Westerståhl 1972, s. 112).

Att vara den person som ska bedöma vad som är sakligt och opartiskt satte professor Jörgen Westerståhl i en svår position. Under arbetet med undersökningen fick han ett brev undertecknat av LO:s ordförande Arne Geijer och Åke Nilsson, ordförande i Svenska gruvindustriarbetareförbundet. Hälsningsfrasen är ”Partikamrat”. De uppmanar honom därefter att utforma sin undersökning i en särskild riktning eftersom mediebevakningen av gruvkonflikten hade varit negativ för LO: ”Nu kräver vi att Du i rörelsens intresse ger LO en positiv profil. Påvisa att mycket av LO:s förtjänstfulla ageranden i förevarande fall har förtigits”. De begär sedan att undersökningen måste slutföras i god tid före valet: ”Det hänger på Dig hur trenden för socialdemokratin skall utvecklas” (Geijer & Nilsson 1970). Om Jörgen Westerståhl, barnbarn till Hjalmar Branting, svarade på brevet är okänt.

Undersökningen omfattade ett stort material TV- och radiosändningar och tidningsartiklar, som undersöktes kvantitativt, nu med datorstöd (hålkort) och presenterades ett år efter strejken, i januari 1971. Inte heller nu undersöktes sanningen i rapporteringen, utan det var mediebilden av händelseförloppet som var i fokus. Hela 78 tidningars ledarmaterial jämfördes med nyhetsrapporteringen i samma tidningar, vilket visade att nyheterna inte följde tidningens politiska

inriktning (med undantag av *Norrskensflamman*). De strejkande beskrevs mer positivt i nyhetsmaterialet jämfört med i ledarna. Forskarna jämförde hur olika tidningsredaktioner och redaktioner inom *Sveriges Radio* hade vinklat nyheterna, något som de kallade för perspektiv. Forskarna gjorde listor över vilka perspektiv som bedömdes vara positiva respektive negativa för konfliktens olika parter (Westerståhl, 1972, s. 115). Även rapporteringen av vissa namngivna reportrar vid *Sveriges Radio* undersöktes på detta sätt, vilket redovisades i undersökningen (Westerståhl 1971, bil.6).

Resultatet visade en stor överensstämmelse mellan *Sveriges Radio* och de utvalda tidningarna i hur strejken och de olika parterna hade beskrivits på nyhetsplats. Återigen konstaterades att det var nyhetsvärderingsprinciperna som varit vägledande i bevakningen, vilket lett till liknande bedömningar av olika redaktioner. I början av konflikten hade samtliga medier en positiv framställning av de strejkande, men efter två veckor vände bevakningen och blev mer kritisk (Djerf-Pierre & Weibull 2001, s. 239).

Kritiken tilltar

Allting borde då vara frid och fröjd: *Sveriges Radio* friskrevs från misstankarna om en partisk rapportering. Men här inleddes en stark kritik internt på *Sveriges Radio* mot Jörgen Westerståhl. Inom *Sveriges Radio* behandlades hans undersökning genom ett remissförfarande, där flera redaktionsledare uttryckte missnöje över hur undersökningen hade genomförts.

Sam Nilsson, chef för nyhetsredaktionen på TV, menade att de journalistiska arbetsmetoderna och de vetenskapliga metoderna inte var förenliga. Förutsättningarna för journalister att ”balanserat spegla verkligheten” gick inte att genomföra enligt den vetenskapliga modellen, när den ena parten, arbetsgivarna, inte ville uttala sig under strejkens två första veckor. Han var också kritisk mot att Westerståhl hade namngett nio reportrar och utvärderat partiskheten i deras bevakning. Till saken hör att Radionämnden när de i efterhand granskade anmälda inslag, aldrig namngav reportrar i beslut (Wängby 1971, s. 14). Flera av nyhetsredaktionernas chefer ansåg att hans metod att mäta rapporteringens perspektiv var godtycklig, det vill säga bedömningen i undersökningen om nyheterna var positivt eller negativt vinklade för någon part (Remissyttrande 1971). I ett möte på radiochefens programkollegium visade Jörgen Westerståhl förståelse för de journalistiska arbetsmetoderna och förklarade de stora svårigheterna att vetenskapligt mäta en bevakning av en så unik händelse som en vild strejk. Han diskuterade problemen att saklighet och opartiskhet kan komma i konflikt i en rapportering. Om till exempel en reporter var saklig kunde det gynna ena parten (Protokoll, 26/3, 1971).

Tonen från *Sveriges Radios* medarbetare kom att skärpas under 1970-talet. Vissa radiomedarbetare menade att de hade en personlig vendetta med Westerståhl och de kritiserade honom för att ha räknat fel, för metodologiska brister och för att hans rapport var fullt med eget tyckande (Remissyttrande 1974). Kritiken skärptes ytterligare i och med Portugalutredningen,

där sakligheten och opartiskheten i radions bevakning av den komplicerade revolutionen i Portugal 1975 granskades. Det hade kommit in många radionämnds-anmälningar om att rapporteringen varit vänstervriden och även debattartiklar som ifrågasatte i synnerhet ekoredaktionens nyhetsbevakning. Westerståhls undersökning kom att peka ut en enskild medarbetare som partisk i sin rapportering (Westerståhl 1976). I den efterföljande debatten anklagade SR-medarbetare Westerståhl för att ha insinuerat att den utpekade Eko-reportern inte hade en svensk demokratisyn och att Westerståhl hade ägnat sig åt åsiktsregistrering av enskilda reportrar (Pierre 1976; Ivre 1976). Kritiker ansåg att han använde politiskt betingade undersökningsmetoder och ifrågasatte hans opartiskhet som forskare (Moelv 1976, s. 76).

Radionämnden tog intryck av kritiken och beställde en extern granskning av sociologen **Karl Erik Rosengren**, som till stora delar stödde Westerståhls metod, men ansåg att han hade ”försummat verkligheten” (Rosengren 1976, s. 3). Med det menade han att sanninghalten i rapporteringen aldrig hade undersökts. Westerståhl hade inte använt sig av vad som kallades extramedia data, dvs oberoende externa fakta och statistik om en händelse, som sedan kunde jämföras med mediebevakningen (Rosengren 2000, s. 190) Westerståhl hade tidigt avskrivit ett sådant tillvägagångssätt som omöjligt, även om han gjorde vissa försök. När det gällde LKAB-konflikten fick han tillgång till ljudinspelningar av strejkmötena och när det gällde Portugal hade han viss korrespondens med den svenska ambassaden i landet. I slutändan kom Radio-

nämnden fram till att Portugalbevakningen uppfyllt bestämmelserna i radiolagen och avtalet med staten (Radionämnden, 1976).

Om användningen av begreppet objektivitet

Jörgen Westerståhl hade kanske fått det något lugnare om han inte använt begreppet objektiv om journalistik, eftersom det ledde till att han hamnade i ett två-frontskrig. Förutom konflikter med arga SR-journalister hamnade han i polemik med andra forskare över begreppet objektivitet. Han samlade 1972 fyra undersökningar i boken *Objektiv Nyhetsförmedling* där han la till ett metodkapitel och ett slutkapitel. Varför han valde att använda begreppet förklarar Westerståhl aldrig, utan skriver att han använder objektivitet som ett ”överordnat samlingsbegrepp” (Westerståhl 1972, s. 2). Användningen innebar en form av efterhandskonstruktion. I de undersökningar han gjorde om medierapporteringen var saklighet och opartiskhet de centrala begreppen och objektivitet förekom knappt. Undersökningarna var olika i sin uppbyggnad, metoderna utvecklades stegvis och anpassades efter de olika fenomen som han skulle undersöka. I boken konstruerade han en modell över hur objektivitet förhöll sig till värden som saklighet, opartiskhet, relevans, sanning, balans och neutral presentation. Modellen ger en skenbart överskådlig bild av objektivitet, men vid närmare studier är den svår att förstå och den kritiserades från alla håll. Den har dock genom sin skenbara pedagogik varit viktig för att inplantera normen om att journalister ska vara objektiva och modellen har länge ingått i

kurslitteratur på journalistutbildningar (Hadenius & Weibull 1970; Weibull & Wadbring 2014).

I debatten tenderade forskare att ha andra definitioner av objektivitet, som de ansåg bättre. Någon entydig definition kom aldrig upp, men många var ense om att Westerståhls modell hade stora fel. De många delkraven i modellen var inbördes motsägelsefulla, sanningen i rapporteringen hade aldrig undersökts, mediernas rapportering måste jämföras mot de verkliga händelserna med hjälp av annan data. Ytterligare kritiker menade att det enda som Westerståhl mätte var mediernas konformitet vad gällde nyhetsvärdering (Hermerén 1977; Veirup 1977; Rosengren 1977; Himmelstrand 1972; Furhoff 1970). Sammantaget fanns ingen konsensus i forskarvärlden kring detta begrepp, så när den finske forskaren **Pertti Hemánus** (1981) menade att journalisterna borde tillägna sig en vetenskaplig uppfattning om objektivitet, kan man undra vilken?

Det blev en definitionsstrid och i vissa fall en generationsstrid. Westerståhl var själv en äldre positivistisk präglad samhällsforskare, där forskaren idealt övertar naturvetenskapernas metoder. Han kom i konflikt med en yngre forskargeneration, vissa präglade av marxism. I *Häftet för kritiska studier* kritiserades han av fyra yngre forskare. De menade att för kunna utföra sina analyser måste Westerståhl tolka, vilket gick emot den kvantitativa innehållsanalysens metod, och mot den vetenskapliga positivismen: ”Risken för subjektivt godtycke är dock överhängande när man som nu omedvetet gör tolkningar med en ofta helt oredovisad tolkningsmetodik” (Andrén mfl.1972, s. 16). Enligt dem

hade Westerståhl inte förstått att det var ett normativt uppdrag han hade fått. Att ta ställning till vad som är objektivt, sakligt och opartiskt var en samhällspolitisk fråga – eftersom ingen klarlagt exakt vad dessa värden innebar (Andrén m fl.1972, s. 7).

Objektivitet är ett kunskapsteoretiskt begrepp som kom att användas om journalistik på 1920-talet i USA. Sedan dess har denna användning varit ytterligt omdiskuterat (Maras 2013; Munos-Torres 2012; Post 2015; Meenakhsi 1998). I Sverige användes begreppet objektiv främst av myndigheter, forskare och inom rättsväsendet och det var ovanligt att använda objektiv om journalistik innan 1960. Begreppet kom in som en främmande fågel som människor förstod olika; journalister ogillade det, forskare bråkade om definitioner. Även radiochefen Olof Rydbeck motsatte sig användningen av begreppet. Det var orimligt att använda, menade han, utan att först presentera någon bestämd definition av vilka politiska och ideologiska värderingar som bestämde betydelsen av ”objektiv”, en kritik som **Lars Furhoff** även underströk (Rydbeck 1969; Furhoff 1970).

Idag är begreppet objektiv eller objektivitet på väg ut för att definiera ett ideal för journalistik. Jag har försökt undvika begreppet så långt som möjligt i denna text, då jag menar att det förvirrar mer än det förklarar. Begreppet har en mycket lång betydelsehistoria (Williams 1988, s. 308–312). Medieforskaren **Jesse Owen Hearn-Branaman** menar att objektivitet har definierats så många gånger att det har blivit ett tomt begrepp. Vissa begrepp fylls med så många betydelser genom historien att de blir en form av elas-

tiska allmänbegrepp, nästan tomma, som kan fyllas med vad som helst – de blir urtvättade och oformliga (Hearns-Branaman 2018, s. 7; Koselleck 2004, s. 89). Det innebär att olika aktörer kan fylla det med en betydelse som passar deras syften, vilket var vad som hände i Sverige på 1970-talet. I debatten fördes en språklig semantisk kamp om vilka betydelser som skulle gälla. Forskare hade inbördes olika vetenskapliga definitioner. Journalister antingen undvek det eller menade att objektivitet var detsamma som de yrkesrutiner de redan utövade. Andra såg objektivitet som ett uttryck för värderingar, ofta borgerliga, för vad som skulle betraktas som norm i samhället. Jörgen Westerståhl menade i efterhand att valet av ”objektiv” i undersökningarna varit olycklig, eftersom det är ett kunskapsteoretiskt begrepp med många uttolkare. Han definierade i slutändan objektiv journalistik som de arbetsrutiner och etiska förhållningssätt den professionella journalistiken använder för att få fram nyheter (Westerståhl 1977).

Vad mätte Westerståhl – egentligen?

Westerståhl undersökte aldrig sanningen i rapporteringen. Vad han egentligen undersökte var nyhetsvärdering och olika former av journalistisk yrkespraxis. Han såg nyhetsvärdering som kodifierade principer för nyhetsbevakning som hade utvecklats över lång tid inom branschen, som i viss mån begränsade utrymmet för enskilda journalister att vara subjektiva och partiska (Westerståhl 1972, s. 16). *Sveriges Radios* bevakning låg i de flesta fallen i linje med de tidningar

han jämförde med. Han hittade i liten utsträckning någon reporter eller redaktion vars politiska åsikter färgade innehållet. Det han främst fann var vad man idag kallar strukturell partiskhet, det vill säga att rapporteringen påverkas av nyhetsarbetets organisering, nyhetsvärdering och yrkespraxis. Vad han letade efter men sällan fann var vad som idag kallas politisk partiskhet, det vill säga att journalister styrs av sina politiska värderingar (Johansson & Strömbäck 2019).

Den arga polemiken mellan *SR*-journalister och Westerståhl kan förstås som en kollision mellan ett vetenskapligt och journalistiskt fält över vilka regler och vilka metoder som ska användas för att undersöka verkligheten. Med sina vetenskapliga kriterier kritiserade Westerståhl indirekt den journalistiska praktiken, vilket också var en anledning till det hårda tonläget från journalister som uppfattade honom som ett hot mot deras profession och självständighet (Thurén 1997, s. 285). När han i valundersökningen 1968 undersökte hur intervjufrågor formulerades var det intervjutekniken han studerade. Välkänt är att den aktuella perioden kännetecknades av en övergång till en mer aktiv och granskande journalistik, vilket sannolikt var en förklaring till att mer styrande kritiska frågor började förekomma. Om detta hade Westerståhl synpunkter – han ansåg att journalister stod i vägen i den demokratiska processen och var från statsvetarens perspektiv kritisk till den expanderande journalistrollen. Thorsten Thurén (1997) menar att Westerståhl var ideolog som i sina undersökningar pläderade för demokratisk konsensus, i kamp mot tidens vänstervridning.

Min tolkning är att Westerståhl främst var statsvetare och stadigt förankrad i en idealtypisk modell där han menade att en objektiv nyhetsförmedling hade en roll i den demokratiska processen att vägleda medborgarna att ta välinformerade och rationella beslut. För att nå detta mål var han beredd att gå mycket långt och skisserar i sin bok olika förslag för att begränsa journalistikens rätt att fritt bevaka och tolka händelser. Det skulle finnas tydliga ramar för vad som fick uttryckas i den professionella yttrandefriheten (Westerståhl 1972, s.160–163). Resultaten av hans undersökningar hade visat att den styrande faktorn för mediernas rapportering varit de principer för nyhetsvärdering som utformats inom yrket som en praxis, men som aldrig hade skrivits ner, vilket Westerståhl ansåg var en brist. Dessa principer skulle kunna kodifieras och upphöjas till lag, därefter skulle myndigheter kunna avgöra i tvistefrågor. Han frågar sedan om en sådan utveckling är önskvärd, men tror att den kan vara nödvändig då ”debatten om objektivitetsproblem i nyhetsförmedling och massmedia överhuvudtaget inte kommer att försvinna i demokratier utan snarare ytterligare intensifieras” (s. 160). Hans andra förslag på lösning var att mäta hela Sveriges Radios programutbud, utifrån de kriterier för objektivitet han hade utformat. Utifrån detta skulle SR:s programregler konkretiseras och skärpas. Hans argument för denna inskränkning var att säkerställa att medborgare i en demokrati skulle få en riktig grund för sin åsiktsbildning och inte påverkas i en riktning som nyhetsförmedlaren ansåg var den rätta. Det var idealen om den parlamentariska demokratin han värnade om och

inte den journalistiska professionens bruk av yttrandefrihet. Han var beredd att begränsa denna yttrandefrihet för att medborgarna skulle få ”riktig” information, utifrån de kriterier han som vetenskapsman hade ställt upp.

När vinden nu viner hårt kring dagens public service i ett annat medielandskap 2020 finns uttalanden av Sverigedemokrater som liknar Westerståhls, även om ingen jämförelse i övrigt kan göras. Sverigedemokrater skriver: ”Upplysta och välinformerade medborgare är en grundförutsättning för vår demokrati” (Emilsson & Bengtsson 2020). De anser att bevakningen är ensidig, att viktiga debatter tystas. De vill inrätta ett organ som kan bistå granskningsnämnden med granskning av saklighet och fakta. Jörgen Westerståhl ville i ett annat medielandskap utforma ett system för att mäta att medborgarna fick vad han ansåg var en riktig information, där inte ”nyhetsförmedlaren söker påtvinga” honom sina perspektiv (Westerståhl, 1972, s. 163). Nu är vi där igen. Då som nu är den springande punkten vad som är riktig information och vem eller vad som ska bestämma över detta. Argumentet om att medborgare i en demokrati behöver riktig information för att bli upplysta används i olika tider och av olika ideologiska skäl. Det var på många sätt lättare med en partipress med en tydlig politisk avsändare. Public service svåra uppdrag att leverera någon form av objektiv sanning innebär stora svårigheter. Om dagens diskussion leder fram till krav på att undersöka public service nyhetsrapportering är det ytterst viktigt att precisera metoder och definiera vad som menas med saklighet och opartiskhet. Problemet med att utse en domare

består – vem som ska avgöra vad som är sakligt och opartiskt utan att begränsa yttrandefriheten.

Referenser

- Andrén, Gunnar, Ericsson, Lars O., Ohlson, Ragnar, Tännsjö, Torbjörn (1972). Från objektivitet till ökad genomsnittlighet, *Häftena för kritiska studier*, nr. 6–7, s. 6–31.
- Dahlström, Edmund, Eriksson, Kjell, Gardell, Bertil, Hammarström, Olle, Hammarström, Rut (1971). *LKAB och demokratin. Rapport om en strejk och ett forskningsprojekt*. Stockholm: Wahlström & Widstrand, s. 129–149.
- Djerf-Pierre, Monika & Weibull, Lennart (2001). *Spegla, granska, tolka. Aktualitetsjournalistik i svensk radio och TV under 1900-talet*. Stockholm: Prisma.
- Emilsson Aron, Andersson, Jonas, Bengtsson, Angelika, Sundin, Cassandra (2019). Ett osakligt och onyanserat public service måste reformeras, *Dagens Nyheter* 21/11.
- Emilsson, Aron, Bengtsson, Angelika (2020) Public service har en slagsida åt vänster, *Aftonbladet* 29/4, <https://www.aftonbladet.se/debatt/a/zGyBMb/public-service-har-en-slagsida-at-vanster> (1/4 2020).
- Furhoff, Lars (1970). Att mäta objektivitet, *Statsvetenskaplig tidskrift*, nr. 2, s. 153–162.
- Gardeström, Elin (2011). *Att fostra journalister. Journalistutbildningens formering i Sverige 1944–1970*. Göteborg: Daidalos.

- Geijer, Arne & Nilsson, Åke. Brev 3/2 1970 till Jörgen Westerståhl, Jörgen Westerståhls arkiv, Statsvetenskapliga institutionen, GBG universitet, F3 d:15.
- Hadenius, Stig & Weibull, Lennart (1970). *Press, radio, tv: en bok om massmedia i dagens samhälle*. Stockholm: Aldus/Bonnier, s. 277–288.
- Hemánus, Pertti (1981). *Massmedierna och objektiviteten*. Stockholm: AWE/Geber.
- Himmelstrand, Ulf (1972). *Objektivitet i nyhetsförmedlingen*, Världspolitikens dagsfrågor, nr. 4. Stockholm: Utrikespolitiska institutet.
- Hearns-Branaman, Jesse Owen. (2016). *Journalism and the philosophy of truth: beyond objectivity and balance*. New York: Routledge.
- Hermerén, Göran (1977) Objektivitet i massmedier, *Statsvetenskaplig tidskrift* nr. 3, s. 192–193.
- Holmberg, Yngve (1960). Brev 23/9 till radiochefen Olof Rydbeck, Jörgen Westerståhls arkiv, Statsvetenskapliga institutionen, GBG universitet, F3 d22.
- Ivre, Ivar (1976). Brev till Jörgen Westerståhl 12 mars, Jörgen Westerståhls arkiv, Statsvetenskapliga institutionen, GBG universitet, F3 d18.
- Johansson, Bengt & Strömbäck, Jesper (2019). *Kampen om mediebilden. Nyhetsjournalistik i valrörelsen 2018*. Stockholm. Institutet för mediestudier.
- Johansson, Lars Anders (2019). Kulturkampen på public service, Timbro. *Smedjan*. [https://timbro.se/smedjan/ledare/kulturkampen-pa-public-service/\(2020-02-26\)](https://timbro.se/smedjan/ledare/kulturkampen-pa-public-service/(2020-02-26)).
- Koselleck, Reinhart (2004). *Erfarenhet, tid och historia: om historiska tiders semantik*. Göteborg: Daidalos.

- Küchler, Theresa (2020). Johnson hårdbantar BBC – tv-avgiften avskaffas, *Svenska Dagbladet*, 19/2.
- Maras, Steven (2013). *Objectivity in journalism*. Cambridge: Polity Press.
- Meenakhsi, Durham (1998). On the relevance of standpoint epistemology to the practice of journalism: the case for 'strong' objectivity, *Communication theory* 8 (2), 117–140.
- Moelv, Bjarne (1976). *Propagandaministeriet. En bok om psykförsvaret*. Stockholm: Norstedts.
- Munos-Torres, Juan Ramon (2012). Truth and objectivity in journalism, *Journalism Studies*, 13:4, s. 566–582.
- Paulsson Rönnbäck, Erik (2020). Expert: SD:s begäran om mediechefer unik, *Svenska Dagbladet/TT* 23/2.
- Pierre, Erik (1976). Westerståhls metoder är ohederliga, *Dagens Nyheter*, 19/5.
- Post, Senja (2015). Scientific objectivity in journalism? How journalists and academics define objectivity, assess its attainability, and rate its desirability, *Journalism*, Vol. 16(6), s. 730–749.
- Protokoll, 26/3, 1971, Radiochefens programkollegium, Sveriges Radios dokumentarkiv, A6A, vol.5.
- Radionämnden (1976). Prot. 204. 4/11. Granskningsärende om ljudradions rapportering om Portugal. Jörgen Westerståhls arkiv, Statsvetenskapliga institutionen, GBG universitet. F3 d:18.
- Reimers, Carl-Vincent (2019). *Public service – en bastion för vänsterliberaler?* Undersökning av granskningsnämndens fällningar för partiskhet 2012–2019. Näringslivets medieinstitut.

- Remissyttrande (1971). Rörande Jörgen Westerståhls undersökningsrapport om LKAB-konflikten, radiochefens programsekretariat. Jörgen Westerståhls arkiv, Statsvetenskapliga institutionen, GBG universitet, F3 d:15.
- Remissyttrande (1974). Yttrande av Sveriges Radios redaktioner angående nyhetsbevakningen av Norrmalmstorgsdramat, 26/3, diariernr. 562/73–9, Jörgen Westerståhls arkiv, Statsvetenskapliga institutionen, GBG universitet, F3 d:13.
- Rock, Robert (1969). ”Opinionsändringar kan tvinga LO att ompröva sin politik”, *Svenska Dagbladet* 19/12.
- Rosengren, Karl Erik (1976). *En granskning av Jörgen Westerståhls rapport ”Ljudradions bevakning av händelserna i Portugal”*. Lund: Sociologiska institutionen.
- Rosengren, Karl Erik (1977). Värderade nyheter, *Statsvetenskaplig tidskrift* nr. 3, s. 202–211.
- Rosengren, Karl Erik (2000). *Communication: an introduction*. London: SAGE.
- Rydbeck, Olof. Brev till företagets chefer 19/12, 1969. Sveriges Radios dokumentarkiv, Ao4, F3, 172.
- Rydbeck, Olof (1969). Opartiskhet – utopi eller verklighet?. *Sveriges Radios årsbok*, s. 11–17.
- Strömbäck, Jesper & Johansson, Bengt (2017). När bjälken sitter i betraktarens ögon: om fientliga medier-fenomenet. I Lars Truedson (red.). *Misstron mot medier*. Stockholm: Institutet för mediestudier.
- Thurén, Torsten (1997). *Medier i blåsväder. Den svenska televisionen som samhällsbevarare och samhällskritiker*. Stockholm: Stiftelsen etermedier i Sverige.

- Weibull, Lennart & Wadbring, Ingela (2014). *Massmedier. Nya villkor för press, radio och tv i det digitala medielandskapet*, 11., helt omarb. uppl. Stockholm: Ekerlids, s. 247–252.
- Veirup, Kjeld (1977). Med sikte på en ”realistisk” världsbild, *Statsvetenskaplig tidskrift* nr. 3, s. 169–172.
- Westerståhl, Jörgen (1971). *LKAB-konflikten i radio/ Tv och dagspress. Studier av nyhetsförmedling utförda på uppdrag av Sveriges Radios styrelse och Arbetarrörelsens arkiv*. Statsvetenskapliga institutionen: Göteborgs universitet.
- Westerståhl, Jörgen (1972). *Objektiv nyhetsförmedling*. Lund: Läromedelsförlaget.
- Westerståhl, Jörgen (1976). *Ljudradions bevakning av händelserna i Portugal: en undersökning avseende tiden 19 maj–26 juli 1975*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen.
- Westerståhl, Jörgen (1977) PM. Institutionens studier av objektivitet i nyhetsförmedling – några huvudpunkter. Jörgen Westerståhls arkiv, Statsvetenskapliga institutionen, GBG universitet, F3 d22.
- Westerståhl, Jörgen (1977). Objektiv nyhetsförmedling, *Statsvetenskaplig tidskrift*, nr. 3, s. 196–202.
- Williams, Raymond (1976). *Keywords. A vocabulary of culture and society*, Oxford university press, New York.
- Wängby, Staffan (1971). *Opartiskhet och saklighet. En sammanställning av Radionämndens beslut under tiden 1 juli 1967-de 31 december 1970 på nämndens uppdrag*. Stockholm: Sveriges Radios förlag.